

בצעדים איטיים הם יורדים מעל כמות ההיסטוריה. עייפים, מלוכלכים מדם ועפר, רעבים לשלווה, סרוחים, שרופים, נושאים צלקות בנשמה

מחזה רגיל על דור אבוד

פנאי לחגך את ילדינו שיהיו טובים והגונים. שונאים איתנו. האיכרים שלנו מתכוננים. וכבוד מספר שנים, כיום כהיר אחר ועמדו בינינו לבין ההשמדה שורה של צעירים. מתי מספר, בודדים לעומת ים. לכן לא חשוב אם מכונים בצורך ובנימוס-שגלחו ובניאורגפיה. חשוב רק דבר אחד בלבד: שיהיו חברים נאמנים. ואכן השלב הזה קרב ובהם הם מרביקים כרויים הקוראים לעם להתנדב ולהיות ממושמע, להיות נכון, ולהילחם.

כן, אבל כאן בא פרק על האכה, בית-הספר נסתים, יוצאים לכפר לעבודה, לאימונים. כמיוול לילה אחר, כשהולכים בשדות מתחת לכוכבים, המין כוכבים, ויש ריח הריף של צמחים ירוקים, וצרחים, וצחוק של צעירים, הוא והיא (דני ורינה) מפגרים קצת, וכשהם לברב הוא תופס את ידה. ואחרי כמה קצדים היא לוחץ את ידה והיא את ידו, והם נעצרים. מקשיבים ללילה, מסתכלים זה בזה, והוא מושך אותה אליו ומנשק לה.

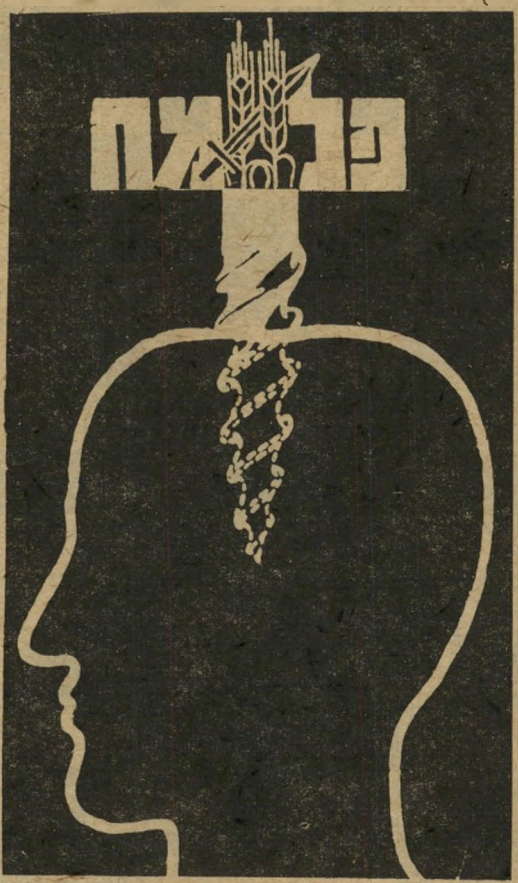
מה בא אחרי האכה? המלחמה? זהו הסדר הטבעי. חשוב מאוד. יש להצביע בנאווה על ההישגים הנאים. תמונות מרהיבות עין, רוח השתנרבות של הנוער, קרבות רמים, זועות, סבל, רעות — ולבסוף — הניצחון. כן ולא, כשמתפללים מקרוב — משתנים גם המושגים. רוח הקרבות ורוח-ההתנרבות למשל הופכים לחילה בשדה-קוצים, ליונק. להטסת הרימוז. לריצה תחת אש צולפת לתחבושת-אישית והזועות הן מקשים, משוריינים, זכר בים, והיומיות של המוות. ככה רואים הלוחמים את המלחמה, הזוהר, התיארת והתהילה מודבקים לה עם בוא השלום.

נחזור למלחמה; היא עדיין נימשכת. אירע הפלא שהיה הכרחי: מנצחים, אימנם עייפים יותר מיום ליום, אימנם מוספרם הולך וקטן מיום ליום, אבל מנצחים אירע שהוא. בית אחר בית, גבעה אחר גבעה ושדה אחר שדה, החשבון הולך ומסתכם והנה ערים שחררו, רכסים ניכסו. והייע יום והם יגיעו מאד ורצוצים, ומעטים מאד והנה באו עד סוף ההרים אל ראשית מישור דשן. עמדו מסונורים, הכיטו סביב וראו שבא האכזב, והריחו ריח ארמה, אז באו אליהם והצמיחו על ההר, הר גבוה מאד, שמדרונות תלולים ושחורים לו, ואמרו להם: אתם רואים את ההר הזה, הוא האחרון, לכן לכבוש אותו, וכשמישקט זה יהיה בידנו, יבוא הקץ למלחמה, הם נטלו בשקט את חרובים ויצאו לכבוש את ההר האחרון. אל תשאלו מה קרה בצלעות אותו הר, בין הסלעים החרים. בערובים ליד גדר האבן. ישנם מעטני ניסים כאלה שמטפס לעבור עליהם בשתיקה, ומה שכראי לומר הוא שכבר הגיעו למעלה, והמישול האחרון היה בידנו. ואז קמים ועוזבים את ההר. מיד. יש נסיגה מהמישול הזה. תהיה הסיגה... שבת-נישק. לפי ההסכם עלינו לפנות את ההר. בצעדים איטיים הם יורדים מעל כמות ההיסטוריה, עייפים, מלוכלכים מדם ועפר, רעבים לשלווה, סרוחים, שרופים, נושאים מנימים בגוף וצלקות בנשמה, גניחת חבר פצוע מוצלצלת באוון, והפחד השחור עורר דבוק בעצמות. לא יפים ולא טובים, ולא חוקים. פשוט נאמנים.

הירידו אתם מהמישולים. אחרים חזרו ללימודים או לעבודה, אבל רובם חזרו וירדו ממהר לתוך עולם זר. רובם ירדו מהמישולים ולא היה להם לאן ללכת. אביו חושב שהוא משתייך לדור משנה. אינו מכין אתם. אולי משום שהם פשוטים מדי. דור האקו. אי אפשר להחליף אתו שני מרשפים בריצנות. דני לוקח כסף מאביו והולך לקולנוע.

הבחור הגבוה, רזה, בעל עיניים בהירות שהיה מועד לשחק את תפקיד הגיבור. והלך לקיבוץ נהרג ביר משתנים.

דני מת. אני יודע ממה מתים אנשים. אולי דרסה אותו מכונית? אולי קיבל דלקת-ריאות. אולי לא יכול היה להמשיך להיות חיובי כמות. באמת שאיני יודע. הוא מת — וזה הכל. דני קרש מת. סוף פסק. כל חייו דוהר אדם לקראת המיפגש עם התולעת והרימוה במירכת של אשליות. האשליה של דני וחבריו היתה שהמלחמה נתיימה. היא נימשכת תמיד. אין מישול אחרון, כשב שאין ניסים וניסילאית. ואנחנו הנס האחרון ואנחנו הניצחון הגדול. דבר לא קיים שאינו קיים בוכותנו. אנחנו הבאני את היפה לעולם, ואת הטוב ואת הרע ואת המכוער,

אלא שסיפורו האחד של מטמור הוא בעיברית. הוא קיים בינות לדיאלוגים של מחזה רגיל. בינות לדמויות המציגות דור זה על הבמה. מצוייה דמות-הסופר (ולא המחזאי) המתארת את סיפורו האחד של יורם מטמור, ומן הראוי ללקט את דברי ה"סופר" ולהביאם ביחד, כאחת מיצירות-הסיפורת הבודדות המתארות את תחושות דור תש"ח ללא כחל ושרק.

ב. חייו ומותו של דני קרש

לפני עשרים וכמה שנים, נולד ילד, קראו לו דני. השנים עוברות. הילד צומח, מתחיל ללכת, לדבר, צוחק, בוכה, הוא טוב, הוא רע. איכל קוואקר, איכל בננה, שותה חלב. הולך לגן, ניפצע בכרך, חוגג יום הולדת, לבוש יפה, חג הנוכה, הוא נר ושישי, שאל שאלות, שובב ניפצע בכרך, מצויר, משקר, יש לו חוב, שעלת, הוא חיוור, שנה עוברת, ועוד שנה. בית הספר, הילקוט, המורה, השיעור הראשון. קוראים בקושי, סופרים בקושי, משתוללים בהפסקות. שירים וסיפורים על משהים וסיפורי המיקרא, ועוד שנה עוברת, נש לו חברים. ילדי השכונה. הם משחקים ביחד. כימי החורף כשהשמש זורחת. בבית הספר על הקור מתנוססות שתי תמונות של בעלי זנבים, אחד מהם הוא הרב המנוח שימד את בית-הספר והשני הוא די"ר בנימין הציל, מיופד הציונות המדינית. בין התמונות מתנוססת כתובת: "שמור על השקט ושמור על הניקיון". שלושת המוצגים גם יחד מהווים את המגמה החינוכית של בית-הספר. השב לרעת שהילדים האלה היו ערים, פיקחים ושהמיפגש שבנו בחלו, ניכנו לפי דוגמה מצויאותית. כל בזמן הזה שוטרים וגנבים השתוללו בהרובות, והנרדל היה משחק אבומרה אבודניה של חי אנוש. דומני שמעולם לא שיחקו ילדים בריצנות כזאת. ובבית-הספר אנגלית-למתחילים. מה קבוע בעולמנו? מה המוסדות, מי האנשים שאפשר לבטוח בהם? כל יום רעידת-ארמה קפנה. כל יום מתמוטט משהו. אין פנאי לחיות את חייו בשלווה. אין

א. "דור שלם בעל פוטנציאל רוחני עצום שהלך לאיבוד"

במחצית הראשונה של חודש יוני 1975, בכפר-דייגים פורטוגאלי, נמצא מוטל מת משבץ ליד האמבטיה, הסופר והמחזאי הישראלי יורם מטמור. שלושה ימים היתה גופתו מוטלת בבית הבודד מבלי שאיש יתעניין בגורלו. מותו של מטמור היה אופייני לחייו. הוא היה סופר ומחזאי של סיפור אחד — סיפור הדור האבוד של תש"ח. מטמור נולד ברומניה. במלחמת-העולם שירת בציי הבריטי, ובמלחמת-תש"ח לחם בקרב על ירושלים. הוא היה האנטי-טיפוס של גיבור מלחמת-השחרור, כפי שזה הוצג משך 25 שנה. על-ידי שיכתב הסופרים המכונה סופרי-דור-הפלמ"ח. ביצירתו הסיפורתית לא חיפש מטמור דמויות הלולות וקרטוניות, בעלות בלוריות בצבע הדגן ועיני תכלת. דמות הלוחם של תש"ח לא הצטיירה בעיני מטמור כתערובת של פנימור קופר וגארי קופר, השרה שירים רוטיים ורוקדת דבקות. הוא חיפש עומק, התעניין במיאנזם הנפשי, הריגשי, של בן דור-תש"ח.

השבוע לפני 20 שנה הועלה על קרשי התיאטרון הקאמרי מחזהו מחזה רגיל, שבמרחק השנים מעמיד בצל עמוק את כל הדרמה-החלולה של סופרי-דור-הפלמ"ח. כפי שזו התבטאה במחזות בערבות הנגב ליגאל מוסינזון, הוא הלך בשדות למשה שמיר, וחס יגיעו מחר לנתן שחם. סיפור דרכו של מחזה רגיל עד לקרשי הקאמרי הוא סיפור ניתוקו של המחזה-המקורי-האידיאלי מן התיאטרון הישראלי. בתום מלחמת תש"ח, יצר יורם מטמור דמות בשם "דני קרש", והעלה אותה על בימת תהקת הכרמל לדבריה. תוך כדי נסיונות בלתי-נלאים להציע את מחזהו לתיאטרונים השונים. אנשי הבימה קבעו, אחרי קדיאת המחזה: "אם זו האמת, מוטב שניצג שקר".

מיהו דני קרש? בנו של השקן, הילד ששיחק גולים בשכונה, הדביק כרויים בשביל ההגנה (או אציל, או לח"י). הצטיין במלחמת-תש"ח, עבר את הקרב רווי-הדמים על "המישול האחרון", שממנו ביצע את הנסיגה לתוך עולם ריק מתוכן וחיים סרית-לית. בן דור אבוד שלאחר תום המלחמה, החסר מטרה בחיים. פוחד מפני השיגרה.

דני קרש ובני-דורו עשו את המוטל עליהם. הם נוצלו לצורכי מלחמה ונזרקו אל החיים. מחזה רגיל הוא סיפור התחושות והתולדות של דור שעבר את גתיביה-הסורים מנוגס הסוף ועד לשקיעתה של התבלה הישראלית בקרב תנות. קארייריום, זעיר-בורגנות, נוסטאלגיה-מתקתקת וניוון מוחלט. המדמות הנוטלות חלק במחזה הן מרירות, ואינן קושרות חברים של תהלת-עולם לראשיהם של דור המייסדים, כנהוג בין סופרי-דור-הפלמ"ח. התחושה הרווחת בין גיבורי מחזה רגיל היא אחת: לא זו המדינה שעבורה הקייבו את עצמם, ממשום כך הם מסובים למות בכל יום קצת. המדינה שאינה זקוקה להם עוד. ואומר מטמור במחזהו על חבריו: "...סיפורו של דור שלם בעל פוטנציאל רוחני עצום שהלך לאיבוד". דור מלחמת תש"ח, ששרדיו יצרו פער וחלל תרבותי, שעד היום חשה התרבות הישראלית בהסרונו.

יורם מטמור היה מן הבודדים משרידי דור זה. שניסו לגשר על-פני אותה תהום. ושעה שסופרי-דור-הפלמ"ח מכרו את מלחמת תש"ח באריות נוסטאלגיות מתקתקות כל שווי מרוקן מתוכן, ושלטו שילטון ללא-מיצרים על המערכת התרבותית של שנות ה-50, ליורם מטמור היה הסיפור האחד. ולא היה מי שימנע את סיפורו. בראשית שנות ה-60, הוא יצא ללונדון לכתוב עם את סיפורו האחד. סיפור הדור האבוד של תש"ח. למרבית האירונה הוא כתב את סיפורו באנגלית וזה הודפס באנגליה תחת הכותרת המכשיר, ובארצות-הברית בשם מי אני?, זוכה בהערכה שלה היה ראוי. שבווע קודם מותו ראה סיפורו האחד של מטמור אור בגרמניה. עד היום לא מצא אף מו"ל ישראלי לנכון לפרסם את סיפורו של יורם מטמור בעיברית. שום הוצאה ציבורית, גם לא המועצה-לתרבותית-אמנות. נראה שסיפור תחרשת הדור האבוד של תש"ח, כפי שהוא הצטייר בעיניו הבלתי-משוחדות של יורם מטמור, אינו מעניין איש.